

KISS ZSUZSANNA

A Zala megyei nemesi pénztár

Egy hitelintézet születése

A kezdetek

Az 1808. évi II. törvénycikk rögzítette a napóleoni seregek fenyegetése miatt kilátásba kerülő felkelési kötelezettség részleteit. A törvény 4. paragrafusa szerint „[m]indenki pedig jövedelmeihez képest vagy mint lovas, vagy gyalog minőségben köteles fölkelni; még pedig az, a ki a legutóbbi alkalommal a följánlott segedelem tárgyában bevett nyilatkozata szerint egy vagy több vármegyében évi 3000 frt, vagy ennél több jövedelemmel bír, bele értve a század részt is, mint lovas; a ki pedig évenként csak ezer forintot vesz be, mint gyalog, mindkettő saját költségén szolgálatának rendjéhez képest magát minden szükségessel felszerelni és ellátni s személyesen, vagy ha az alább előadandó okokból fölmentetnék, helyettese által katonáskodni tartozik.”¹ Minden nemes vagy nemesi szabadsággal élő családból (a törvény egy családnak tekintette a felnőtt fiával egy kenyéren élő apát, illetve a meg nem osztott vagyonon, egy kenyéren élő testvéreket) egy tag volt köteles felkelni. Kötelesek voltak felkelőket állítani a nemesi joggal felruházott testületek is, így a szabad királyi és bányavárosok, a káptalanok, a kanonokok, a püspökök, apátok, prépostok stb. is.² A felkelés szervezése a nemesek összeírásától és a költségek előteremtésétől az élelmezésig megyei keretek között zajlott. Az első szemle eredménye szerint Zala megye 53 fő I. osztályú (azaz legalább 3000 forint évi jövedelemmel bíró), 6 fő II. osztályú (2000–3000 forint közötti évi jövedelmet bíró), 27 fő III. osztályú (1000–2000 forint évi jövedelmű) lovast állított ki, valamint 826 fő IV. osztályút (vagyis állami támogatásban részesülőt), s ezzel országos viszonylatban – a kiállított lovasok számát tekintve – a felső harmadba került. A megye szép számmal állított gyalogosokat is: a 4 fő I. osztályú (legalább évi 1000 forint jövedelmű) mellett 1120 fő II. osztályú (vagyis a pénztár költségén kiállított) gyalogost adott a felkelő seregbe.³

A francia csapatok elleni nemesi felkelés szervezésekor Zala vármegye közgyűlése arról is határozott, hogy a köteles hadi szolgáltatáson felül, önkéntes adakozásból gyűjtött költségen felszerelt lovasezredet is állít, valamint további adományokkal a felkelési nemesi

¹ A törvény szövegét lásd például itt : <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5061>

² Rugonfalvi Kiss István: *Az utolsó nemesi felkelés*. 1. köt. Budapest, 1909. 30–31.

³ Rugonfalvi Kiss: *Az utolsó nemesi felkelés*, I. 42–43.

kasszát is megerősíti.⁴ Az alábbi táblázat az ebből a célból tett önkéntes felajánlásokat tartalmazza.⁵

A NEMESI FELKÉLÉSRE TETT ÖNKÉNTES FELAJÁNLÁSOK ZALA MEGYÉBEN

Az adakozóknak neve	azoknak lakó helye	az adakozásnak neve*									
		pénz		lovasszemély	ló	öltözet és lószerszám készület	búza	rozs	árpa	zab	széna
		ft	xr				kőből				mázsa
N.M.G. Amade Antal fő ispányi helytartó úr					10	10					
N.M. Rosos Pál püspök úr				4	4	4					
N.M.G. Festetics György úr és a császári katonasághoz	Keszthely	7300		40	110	110					
				100	100	100					
N.G. Batthyány Ferenc úr	Szt. Grót			1 trombitás	31	31					
N.G. Szapáry Péter úr	Letenye				6	6					1000
N.B. Ghilány János úr	Bessenyő				1	1					
Inkey János úr	Palin				4	4					
Süsmeghy József úr	Sójtör				1	1					
özv. Horváth Józsefné assz.	Szalabér				4	4					
Szegedy Ferencz úr	Eötvös				8	8					
Inkey Ádám úr	Récse				4	4			100		
		7300		145	183	183			100		1000
Ezekhez járulnak a nemesség mustrálása alkalmatosságával is tett utóbbi ajánlások											
Zalavári Apát úr	Szalaapáti			6	6	6					

* „...minden ajánlott lovat a n[eme]s v[á]r[me]gyének meg határozása szerint 200 ftokban, az öltözet-béli és lószerszám készületet pedig nádor ispány ő cs. kir fő h[er]ceg[sé]genek leveléhez képest 167 ftokban és 8. xkban számlálván”

⁴ Rugonfalvi ezzel szemben a következőt állítja: „Zalavármegye azon kilenc vármegye között van, melyek törvényes kötelezettségükön fölül nem állítottak lovasságot... Már ebből... is kitűnik, hogy a vármegyét nem hatotta át teljesen az országos lelkesedés.” Rugonfalvi Kiss István: *Az utolsó nemesi felkelés*. 2. köt. Budapest, 1911. 139.

⁵ Zala Megyei Levéltár (a továbbiakban: ZML): A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: [1]809.k é. mar. 6.i közgyűlés. Te[kin]t[e]tes N[eme]s Szala Vármegyének N[eme]s Fel-ke[le]ő Lovas serege felállítására tett szabad ajánlások lajstroma 1809.k esztendőben

A kötelezően kiállított – majd egy ezrednyi – lovassereg mellett tehát a zalai nemesség további 145 lovast adott a seregbe (ebből gróf Festetics György jóvoltából 100-at a császári katonaságba), valamint jelentős készpénzzel, felszereléssel és természetbeni javakkal is hozzájárult a felkeléshez. Az önkéntes kassza felállításában egyfelől részt vettek az országos elitbe tartozó, de a megyében birtokos vagy oda más szálon kötődő személyek. Az arisztokrata adakozók közül gróf Amade Antal vagy Rosos Pál püspök csak hivataluknál fogva kötődtek a megyéhez, a Szapáryak is veszprémi honosságú nemesi család voltak. Batthyány Ferenc és nem utolsósorban természetesen Festetics György azonban a megye legnevesebb nemeseit képviselték az adakozók között. Másfelől a megyei köznemesség, a helyi elit tagjai közül is többen tettek önkéntes felajánlást: Inkey János és Szegedy Ferenc a felkelő sereg kapitányai vagy az 1792-es zalai követ, Horváth József özvegye (a megye későbbi alispánja, zalabéri Horváth János édesanyja).

1810-ben, a hadjárat befejezése után a megyei közgyűlés a legnagyobb adakozó, a keszthei gróf Festetics György indítványára úgy határozott, hogy a megmaradt ingóságokat – a ruhák kivételével – elárverezik, de a befolyt összeget nem osztják szét az adakozók között, hanem abból nemesi alapot hoznak létre. Az alap „az előforduló, és egyedül a’ megyei tulajdonos nemesség által viselendő közös kiadásoknak fedezésére fordíttatni határoztatott, ’s ez okból megőrzés végett a’ megyei főpénztárba tétetni rendeltetett.”⁶

Fél évtized múlva, 1816-ban érkezett el az idő, hogy a megyei pénztárban heverő pénz pusztá megőrzése helyett annak célszerűbb felhasználásáról gondoskodjanak. A vármegye közgyűlésén ekkor „a’ tulajdonos nemesség köz akarattal el határozta, hogy mind ezen tulajdona, mind a’ jövőben befolyandó jövedelmei a’ megszorult tulajdonos nemes társainak elegendő biztosítékra kamatra adassanak”.⁷ A nemesi pénztár bevételei két fő forrásból táplálkoztak: egyfelől a kiadott pénz után befolyó kamatokból, másrészt a megyei nemességtől megyei kivetés alapján beszedett pénzek (országgyűlési költségekre, koronázási ünnepélyre stb.) maradványainak összegyűjtéséből. Erről az időszakról sajnos nem maradt olyan levéltári forrás, amely alapján megismerhető volna a pénztár gazdálkodása és hitelezési gyakorlata. Deák Ferenc 1846-os közgyűlési beszéde alapján azonban legalább vázlatos képet alkothatunk a kezdeti időszak gazdálkodásának rendszertelenségéről.⁸ Eszerint az eladott lovak árából „bejött 60,000 frt, mely devalvatio után lett 40,000”. A kassza „Szegedy alispánsága alatt”⁹ adatott ki először kamatra, s kezdett kezelteni mint tőke”. Annak ellenére, hogy a tőke kezelésének mikéntjét ebben az időben még semmilyen rögzített szabály nem irányította – vagy ahogy Deák fogalmaz: „Isten csudái közé tartozik, hogy tőkék nem vesztek el, mert eddig minden szabály nélkül adattak ki a pénzek a tanácskozó testület józan felfogása és belátása szerint” –, a kasszából nemhogy nem fogyott el a pénz, ellenkezőleg: „felszaporodott”. Mégis, a biztonság megteremtése érdekében, vagyis a tőke kezelésének felügyeletére a vármegyei közgyűlés 1845-ben bizottságot hozott létre, melynek felada-

⁶ ZML: Zala megye alispánjának iratai IV. 257, 1864/3423. sz.

⁷ Uo.

⁸ Deák Ferenc Zala vármegye nemesi pénztáráról, 1846. szept. 14. In: Kónyi Manó (szerk.): *Deák Ferenc beszédei*. 1. kiadás. Budapest, 1882. 1. köt. 601–604.

⁹ Szegedy Ferenc (1786–1848) a nemesi felkelésben lovaskapitányként szolgált, 1815–1819 között volt a megye alispánja, majd 1825–1827 a megye országgyűlési követe Pozsonyban, ahol a mérsékelt ellenzék egyik központi figurája volt. 1827-től Szabolcs vármegye főispáni helyettesévé nevezték ki, s többé nem tért vissza Zalába.

ta a nemesi felkelősegreg alapjának, illetve megye alá tartozó más alapítványok tőkéinek¹⁰ gondozása volt.

Nem csak a tőkék elköttyavetyélése fölött érzett aggodalom vezetett azonban oda, hogy 1846. november 9-én a megyei közgyűlés elfogadta a kölcsönzés feltételeiről kidolgozott alapszabályokat.¹¹ Az ezt megelőző szeptemberi közgyűlésen ugyanis a megyei köznemesség képviselői vetették föl, hogy a nemesi alapban található tőke, véleményük szerint, őket is megilleti. A pénztár kezelését illetően Horváth János kamarás kifejtette, hogy a választmány álláspontja nem az, hogy „a szegény nemes ember abból ne kapjon, kaptak eddig is, mint a jegyzőkönyvek is mutatják, s fog kapni ezután is mindenki, a mennyire nála biztonság leend”.¹² Éppen ezért, a kihelyezett tőke megtérülésének biztonságára, a hitelkérelem elbírálására az alapszabály értelmében választmányt hoztak létre. A választmány „vezérkárát” az elnök, a gondnok, az ügyvéd és a jegyző adták. Az alapszabály rögzítette, hogy kölcsönt csak megyei nemes, kizárólag ingatlanra kaphatott, amennyiben birtokának méretét és értékét hitelesen felmérte és bevallotta az arra betáblázott terheket. Valamint, ha valaki kölcsönt kapott, akkor a szabály szerint „nyomban tartozik birtokából annyit érő bizonyos részt, mennyi a nyert tőkét kiegészítte, vidékbéli szolgabíró, esküdt, megyei tisztí ügyvéd és mérnök jelenlétében ki jelelni, és ezen summa erejéig pro speciali hypotheca által adottnak kijelentni.” Ha a betáblázott adósságok a jószág becsült értékének egynegyedénél többet tettek ki, úgy a nemesi pénztár nem adott rá hitelt.

A későbbi – 1881-ben írásba foglalt és 1882. január 5-én a belügyminiszter által is jóváhagyott – alapszabály¹³ lényegében megerősítette a nemesi pénztárnak e korábbi működési és pénzkölcsönzési gyakorlatát. Az új alapszabály 4. paragrafusa értelmében „kölcsönök csak földbirtokra százszoros földadónak fele értékéig és jelzálogilag biztosítva kamatra adhatók. A kamat hat száztólinaál fellebb nem emelhető.” Ez az eljárás mód egészen a 20. század első harmadáig életben maradt, akkor azonban a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium felszólítására a „változott gazdasági és pénzügyi viszonyokra tekintettel” módosítani kellett. Az új paragrafus szerint „kölcsönök csak ingatlanokra (földbirtok, ház stb.) jelzálogbiztosítás mellett adhatók. A jelzálogul szolgáló ingatlanok becsértékét a választmány két tagja és a választmány által felkért szakértő együttesen állapítják meg. A becsérték kiszámításánál az ingatlanra bekebelezett jelzálogos terhek kétszeres összeggel levonhatók. Kölcsön az ekként megállapított értéknek legfeljebb 50%-áig folyósítható. A kölcsön után a Magyar Nemzeti Bank visz-leszámítolási kamatlábát 2%-kal meghaladó kamat fizetendő. A kölcsön leghosszabb tartama 5 év. Ha a pénz értékében a visszafizetésig csökkenés állna be, kölcsönnevő az eredeti értéknek megfelelő összeget tartozik a pénztárnak visszafizetni.”¹⁴

¹⁰ Kezdetben a bizottság kezelte a megye alá tartozó összes alapot, de 1855-től kezdve a soproni cs. kir. Helytartósági osztállyal folytatott vita során ezek közül csak azok maradtak a bizottság közvetlen kezelésében, amelyet az alapítók nem a megyére, hanem kifejezetten magára a nemesi választmányra bíztek. Ez utóbbiakat – a nemesi pénztárat, a Deák Ferenc nevelési alapot és az Inkey Carolina-féle nevelési alapot – nemesi választmány a kormány befolyása nélkül kezelhette a továbbiakban is. A pénztár és a megyei alapok történetéről lásd: Hajik István (szerk.): *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története – s az ezen választmány kezelése alatt lévő alapok és alapítványok ismertetése*. Zalaegerszeg, 1902.

¹¹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: [1]846.k é[vi] Novemb[er] 9-i közgy[űlés] 399. sz., Az alapítvány pénztárából adandó kölcsönre nézve ki munkált alapszabályok.

¹² *Deák Ferenc beszédei*, I. 603.

¹³ ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, Kivonat a Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány által 1929. szeptember 10-én tartott rendes ülés jegyzőkönyvéből.

¹⁴ Uo.

Az alapszabályok szövegéből következtetve úgy tűnik, hogy a kassa a 19. század folyamán elvesztette az alapításakor még meghatározó rendies egyediségét, és fokozatosan „modern”, szabályok és előírások alapján működő, nyílt hitelintézeté vált. A század végi alapszabály már nem köti ki, hogy kölcsönt csak nemesek kaphatnak. A „modernizálódás” jeleként tekinthető a szakszerűsödés is: az írásba foglalt és a minisztérium által hitelesített szabályzat vagy egyszerűen a működés során keletkezett iratok számának fokozatos növekedése a század folyamán. Dolgozatomban a levéltári forrásokon kívül sokszor támaszkodok arra az 1902-ben kiadott füzetre, amelyet az alapítványi választmány közgyűlésének határozata értelmében „a vonatkozó szóanyagokba tévedés, hibás értelmezés, avagy félreértés” elkerülése végett adtak ki.¹⁵ Írásomban két síkon igyekszem ellenőrizni a nemesi pénztár modern hitelintézeté válásának hipotézisét. Először is, a pénztárt irányító szűkebb csoport, a választmány tisztviselőinek bemutatásával, majd pedig a pénztár hitelezési szokásainak elemzésével, két adólista (1861, 1894) vizsgálatán keresztül.

Az alapítványi választmány tisztviselői

A pénztár választmányának létszáma az idők során többször változott. Az első, 1845-ben felállított bizottságnak még csak öt tagja volt. 1850-ben az abszolút rendszer életbelépésével megszűnt a megyék önkormányzati joga, s ezzel magától értetődően a megyében működő alapok és alapítványok kezelése is a központi hatalom megbízott szerveire szállt volna át. A nemesi pénztár képviselői azonban külön tárgyalásokba kezdtek a megyefőnökkel, Bogtay Lajossal, amelyek eredményeként a pénztár kezelése végül mégis a megyei nemesiség kezében maradt, sőt egy kiterjesztett választmány „örizetébe” került, amely választmány ekkor kilenc tagúra bővült. 1854-ben további három, tiszteletbeli tagot is választottak. A választmány létszámában legközelebb 1861-ben került sor jelentősebb változásra, amikor a tagok számát 34-re emelték, mégpedig úgy, hogy minden járásból egy-egy kisebb birtokos nemes is megválasztottak. Az intézet működésének legmeghatározóbb szereplői a választmányi tisztségviselők: azaz a mindenkori elnök, a gondnok, az ügyvéd és a jegyző voltak.

Az 1845-ben felállított bizottsmány vezetője, vagyis az első – s 1869-ben bekövetkezett haláláig posztján maradó – elnök Oszterhueber József (Deák Ferenc sógora) volt. Zala legtekintélyesebb táblabírói között tartották számon, aki „mind a magánélet területén, mind a megye közéletében hű barátja és támasza volt Deák Ferencnek”.¹⁶ 1842-től jórészt ő vezette a Deák-család gazdálkodását, 1848-ban pedig néhány hónapig helyettes alispán volt. A megye civil nyilvánosságában is meghatározó szerepet játszott, a nemesi pénztár elnöki széke mellett jó évtizeddel később, 1858-ban az alakulóban lévő Zala Megyei Gazdasági Egyesület ideiglenes elnöke, majd megalakulása után elnöke lett. Végrendeletében pedig alapítványt létesített a zalai születésű diákok taníttatásának támogatására. A pénztár első gondnoka Koppány Ferenc, a megyei közélet ugyancsak ismert szereplője volt. A reformkorban előbb első aljegyző, majd főadószedő, 1861 februárja és novembere között pedig a megye első alispánja volt. Az első időszakban a jegyzői posztot Hertelendy László, vármegyei tiszteletbeli aljegyző, majd szántói járásbeli alszolgabíró töltötte be. Rajtuk kívül Farkas András és Sente Lajos táblabírák lettek az első választmány tagjai.

Az első választmány felállítását követő több mint fél évszázadban a nemesi pénztárnak mindössze négy elnöke volt, a poszt betöltői mindannyian halálukig szolgáltak. Oszter-

¹⁵ Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története*, id. mű

¹⁶ Gyimesi Endre (szerk.): *Zalai életrajzi kislexikon*. Zalaegerszeg, 1994. 163.

hueber (később Tarányi) Józsefet 1869-ben a horvát származású nemesi családban született Glavina Lajos váltotta az elnöki székben (1885-ig), utána a választmány akkor legrégebbi tagja, pallini Inkey László következett, akitől 1901-ben bekövetkezett halálakor nyírlaki Tarányi Ferenc örökölte a posztot. Mind a négyen a megye köztisztviselőiben álló nemesei voltak. Oszterhueber fiatalemberként, a megyei nyilvános és hivatali életben befutott karrierje kezdetén került a pénztár élére, Glavina azonban már a pénztár elnökéül való megválasztása előtt is rendkívül aktív volt a megye politikai és társadalmi életében: ügyvédi diplomája megszerzése után (1829) uradalmi hivatalnok volt előbb Batthyány Fülöp herceg körmendi, majd a belga uralkodó pallini jószágán. 1848–1849-ben a csáktornyai választókerület képviselőjeként vett részt a népképviselői országgyűlés pesti, majd debreceni munkájában, erősítve a kormányt támogató liberális centrumot. A császári hadbíróság 1850-ben eljárást indított ellene, de felmentették. Az 1850-es években ismét a pallini uradalom jószágigazgatójaként dolgozott. 1861-ben elnöke lett a vármegye törvényszékének, majd a nemesi pénztárnak, 1863-ban pedig a Zala Megyei Gazdasági Egyesületnek is. 1880-tól haláláig Zala vármegye főispánja és hivatalból a főrendiház tagja volt.¹⁷ Inkey László 1886-ban váltotta az akkor már súlyos beteg Glavinát az elnöki székben. A „köztisztviselőiben és szeretetben”¹⁸ álló Inkey az elnökválasztás során leadott 19 szavazat közül tízet szerzett meg. A többi elnökhöz hasonlóan ő is meghatározó szerepet játszott a korszak egyetlen megyei szintű egyesületében, a Gazdasági Egyesületben, amelynek 1864 és 1866 között volt második alelnöke. Emellett a megyei Honvédegyletnek is tagja volt, 1884–1887 között pedig képviselőjeként tevékenykedett. A századfordulón (1901-ben) megválasztott Tarányi Ferenc karrierje csúcán (az 1920-as évek elején) Vas és Zala megye főispánja volt, előzőleg – gazdasági és jogi tanulmányok után – pedig Zala törvényhatósági bizottságának a tagja és a Tanácsköztársaság idején nemzetgyűlési képviselő volt. Egyesületi tevékenysége nem korlátozódott a megyére (ahol ő is elnöke volt a Gazdasági Egyesületnek), hanem országos szinten is tevékenykedett (az OMGE-ben, illetve a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületében töltött be vezető pozíciót).

A nemesi pénztárat tehát a megye meghatározó alakjai irányították. Az elnökök nem csupán származásukat és politikai–hivatali karrierjüket tekintve voltak a megyei elit tagjai, de civil életük, a megyei nyilvánosságban vállalt szerepük is oda sorolta őket. A pénztári vezérkarról így kialakuló képet tovább erősíti a gondnokok, ügyvédek, jegyzők személy szerinti vizsgálata is. Szinte mindannyian betöltöttek valamilyen megyei közigazgatási pozíciót, legtöbbször szolgabírák voltak, de az első időszak gondnoka, a köznemes Kopány Ferenc például rövid ideig (az 1861-es alkotmányos időszakban) a megye első alispánja volt. A megyei hivatalvállalást tekintve egyedül Isoó Alajos, a pénztár 1869-ben megválasztott ügyvédje „lóg ki” a választmányok tagjai közül. Míg azok ugyanis kizárólag még a reformkorban vagy majd csak 1861 után vállaltak hivatalt, addig ő a definitív időszak egyik főbírója volt az 1850-es években. A választmány tagjai és a megyei gazdasági egyesület vezérkara és tagjai közötti összefonódás az eddigiekből is kitűnik. Thassy Lajos szinte egy időben volt a gazdasági egyesület pénztárnoka és a nemesi pénztár gondnoka, Sümeghy Ferenc előbb a pénztár jegyzője, majd a gazdasági egyesület szakosztályi elnöke. Árvay István, ugyancsak a nemesi pénztár jegyzője a gazdasági egyesületnek előbb szakosztályi vezetője, később elnöke is lett. A két intézmény közötti összefonódás nem csak személyi szinten jelentkezett. A nemesi pénztár mint a megyei nemesek önálló kasszája a kezdetektől fogva

¹⁷ Molnár András: *Glavina Lajos, Csáktornya országgyűlési képviselője*. Pannon Tükör, 3. évf. (1998) 2. sz. 72–75.

¹⁸ Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány története*, 24.

biztonságot nyújtó forrásként állt az elsősorban éppen a megye nemeseinek érdekeit szolgáló hivatott gazdasági egyesület mögött. A pénztár választmánya már 1859-ben döntést hozott arról, hogy a „Zala megyében alakítandó Gazdasági egyesület alakulási előleges költségei a nemesi pénztár terhére elfogadtatván, abból időnként ki fizettetni, és számadásba vezetettnek rendeltetnek”.¹⁹ S valóban, egy egy évvel későbbi kimutatás szerint az alakulófélben lévő egyesület különféle költségeire (pártfogók keresésére fogalmazott felhívás és aláírási ívek nyomtatása, alapszabályok leírása és felterjesztése, alakuló gyűlésre szóló meghívó nyomtatása stb.) a nemesi pénztár valamivel több mint 100 osztrákértékű (o.é.) forintot fizetett ki.

A ZALA MEGYEI NEMESI PÉNZTÁR TISZTVISELŐI A MEGALAKULÁSTÓL A SZÁZADFORDULÓIG

név	pozíció	megválasztás éve
Tarányi (Oszterhueber) József	elnök	1845
Glavina Lajos	elnök	1869
Inkey László	elnök	1886
Tarányi Ferenc	elnök	1901
Koppány Ferenc	gondnok	1845
Thassy Lajos	gondnok	1861
Farkas József	gondnok	1891
Nagy Károly	ügyvéd	1850
Isoó Alajos	ügyvéd	1869
Hajik István	ügyvéd	1893
Hertelendy László	jegyző	1845
Süsmeghy Ferenc	jegyző	1850
Árvay István	jegyző	1861
Tarányi Ferenc	jegyző	1863
Orosz Pál	jegyző	1886
Horváth István	jegyző	1900

Forrás: Hajik István: *A Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány története – s az ezen választmány kezelése alatt lévő alapok és alapítványok ismertetése*. Zalaegerszeg, 1902.

A nemesi pénztár mint hitelintézet

A nemesi pénztár első alapszabálya kidolgozásának időpontjában a vármegyében mindössze egy pénzintézet működött, nevezetesen az 1845-ben Nagykanizsán alapított Nagykanizsai Takarékpénztár Részvénytársaság. Az első hitelintézetet (a Nagykanizsai Kereskedelmi és Ipari Bank Részvénytársaságot) több mint húsz évvel később (1867-ben) hozták létre, ugyancsak Nagykanizsán.²⁰ Zala megye nemesi közönségét – hasonlóan az ország más tájaiban élőkhez – tehát a hitelrendszer szinte teljes kiépítlensége közepette érte az úrbéri viszonyok eltörlése. Vargha Gyula szerint az olcsó hitel híját először a nagybirtok érezte meg,

¹⁹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: Részben kiírás a Zala megyei nemesi pénztár és magán alapítványok kezelését felügyelő bizottmány 1859.k é. Febr. 7.i ülése jegyzőkönyvéből

²⁰ Halász Imre: *Adatok a nagykanizsai pénzintézetek történetéhez a tőkés gazdaság kialakulásának első időszakában*. In: Á. Varga László (szerk.): *Vera (nem csak) a városban. Rendi társadalom – Polgári társadalom. Supplementum*. Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület, 1995. 175–184.

igaz, már jóval korábban, a 18. század közepétől, amikor azonban a középbirtokos osztály hiteligénye még mérsékelt volt, s azt – írja Vargha Lónyay Menyhért egy munkájára hivatkozva – „az alapítványi pénztárak, de magánosok is, törvényes kamat mellett elegendő kölcsönrel látták el”.²¹ A 19. század végére a helyzet megváltozott, nem pusztán a hiteligény növekedett, de némiképp megsaporodott a hitelt nyújtani tudó intézetek száma is, ami a nemesi pénztár szempontjából azt jelentette, hogy alkalmazkodnia kellett a formálódó piac feltételeihez. 1884-ben ennek értelmében a pénztár választmánya a korábban bevett, hitelek után fizetendő 6%-os kamat mérséklését volt kénytelen indítványozni. Az indoklás a következőképpen szólt: „...a fenálló pénzvviszonyok szerint a 6% kamatozás a hazai pénztézetek eljárásaival szemben az alapítványi adóssok által oly terhesnek tekintetik, hogy mintsem ezen 6% kamatot megfizessék inkább a nálunk kihelyezve levő tőke összegeket is minden felmondás nélkül önként vissza fizetik, – a minek azután az a hátrányos következtése van, hogy ezen befizetett összegek kereslet hiányában csak is a takarékpénztárakban helyezhetők el, a hol a mai körülmények között csak is 4 ½%-os kamatot gyümölcsoznek.”²² Az indítvány közvetlen fogadtatásáról ugyan a források nem szólnak, az mindenesetre biztos, hogy a század végén, az 1894-ben készített adóskimutatáson már a fenti indítványban javasolt 5%-os hitelkamat alapján számolják az adóssok tartozását.

Dolgozatom második felében a nemesi pénztár két adósslistájának elemzésével a megváltozott hitelviszonyok (a megnövekedett hiteligény) időszakába igyekszem bepillantást nyújtani. A két kimutatás némi lehetőséget kínál az intézményesen kiépült hitelrendszerek világa előtti korszak hitelezési módjának megismerésére. Segítségükkel annak felmérésére is vállalkozhatok, hogy mennyiben sikerült, vagy még inkább, hogy sikerült-e a nemesek felkelési kasszájának egykori rendiességét az időnek felszámolnia, vagyis mennyiben vált a század végére „modern” hitelintézet a nemesi pénztár.

Az első lista 1861-ben keletkezett, amikor a provizórikus kormányzás kezdetén a nemesi pénztár választmánya megerősítette önmagát, és kimondta, hogy az addig általa kezelt alapok feletti ellenőrzését a továbbiakban is megtartja. Koppány Ferentől ekkor Thassy Lajos vette át a pénztár ügyei feletti gondnokságot, s ebből az apropóból részletes kimutatást készítettek a pénztárban található adóslevelekről. A második lista 1894-re vonatkozik (jóllehet a keletzése 1896-os), ami ekkorra valószínűleg már rendszeressé váló rendes éves számadás.

A korábbi kimutatás az adóslevél számát, az adós nevét, az adóslevél keltét, a kamatlábat, a tőke osztrák értékben megadott összegét és az ehhez tartozó éves kamat mértékét, a lefizetett kamatok befizetésének dátumát, valamint a még fizetetlen kamatok összegére vonatkozó adatokat tartalmazza. Az 1894-es számadás ugyancsak az adóslevél számát (melyet ekkor „követelési főkönyv lapszáma” címszó alatt rögzítettek), a kamatlábat és a tőkét (osztrák értékben), valamint a tartozás, a törlesztés és a hátralék összegét közli (kamat és tőke-bontásban).

A kimutatásokban értelemszerűen csak azok az adóslevelek szerepelnek, amelyek a felvétel pillanatában aktívak voltak, azaz amelyeket még lefizetetlen tartozás terhelt. Első pil-

²¹ Lónyay Menyhértra hivatkozva idézi Vargha Gyula: *Magyarország pénztézetei*. Budapest, 1885. 184–185.

²² ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, A zala megyei Nemesi Pt. választmánya kiküldött bizottságának levele a Nemesi Pt. és ezen alapítványi választmány felügyelete alatt álló egyéb magánalapítványokat illető tőke összegek kamatlábainak leszállítása eránt az 1882. dec. 14-én 7. sz. alatt hozott végzés következtében.

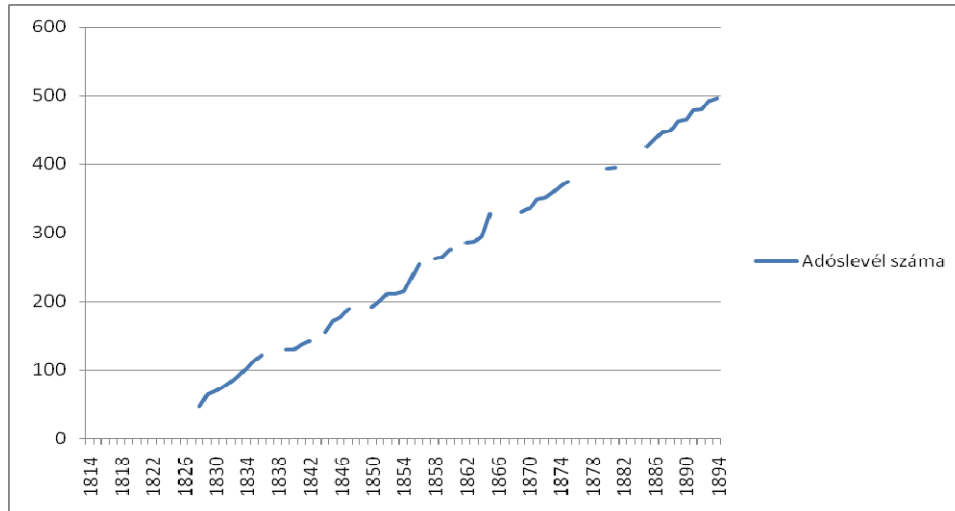
lantásra ennek ellentmond, hogy az 1861-es kimutatásban szerepelnek olyan sorok is, amelyekben nincs kamattartozás. Ezen adósságok hordozói az éves kamatokat ugyan vélhetően befizették, a felvett tőkét azonban még nem vagy nem teljes egészében fizették vissza, emiatt lehetséges, hogy a listán maradtak (erre vonatkozóan azonban a kimutatásból többet nem tudunk meg). 1861-ben így 108, 1894-ben 78 adósról tudunk – pontosabban ennyi tartozásról, ugyanis egyes adósok több esetben is vettek fel hitelt a pénztártól.

Lássuk azonban sorjában, mit is mutatnak meg a nemesi pénztárról és adósairól e kimutatások. Az első oszlop (adóslevél száma/követelési főkönyv lapszáma) nem pusztán nominális értékkel bír: az adóslevél száma gyakorlatilag a kiadott iratok folyószámozását követi. Az 1861-es kimutatásban az 1814-ben kelt 2-es számú adóslevél a legkorábbi, a legkésőbbi pedig a későbbi listán található 496-os számot viselő, 1894-ben kibocsátott irat. A folyószám és a kibocsátási dátumok összevetése segítségével hozzávetőleges képet alkothatunk arról, milyen dinamikát mutatott a kibocsátott adóslevelek, vagyis a felvett hitelek száma a pénztár működése során.²³

A vizsgált periódusok hosszát a pénztár történetének belső határvonalaihoz igazítottam. Igaz, így az egyes periódusok eltérő hosszúságúak lettek, ám az elemzés szempontjából ez nem okozott problémát. Az első időszakban (1846. november 9-e, vagyis az első alapszabály kidolgozása előtt) legalább 172 adóslevelet bocsátottak ki (sajnos azonban nem ismerjük a legelső adóslevél keletkezésének időpontját). A következő tizenöt évben, az 1861-es pénztár átadás-átvételéig a 176-ostól a 275-ös sorszámgig jutottak el a számozásban, azaz ez idő alatt 100 adóslevelet bocsátott ki a pénztár. A második alapszabály kibocsátásáig (1882-ig, tehát a következő huszonegy év alatt) 111 újabb adóslevelet írtak alá. Az utolsó itt vizsgálható időszakban, az 1883 és 1894 (a második adóslista kibocsátásának időpontja) között eltelt tizenegy évben pedig 82 új adósa lett a pénztárnak. A pénztár tehát az 1846–1861 közötti 100-zal szinte megegyező számú új hitelt adott ki a következő, ám mintegy kétszer olyan hosszú (1862–1882) periódusban. Ezt a mélyhullámot viszont a század végén (1883–1894) fellendülés követte, hiszen ez alatt a mindössze tizenegy év alatt szinte ugyanannyi új adósa lett a pénztárnak, mint az azt megelőző hosszabb periódusokban. Az alábbi ábra az adóslevelek számozásának folyamatos növekedését mutatja a pénztár felállításától az 1894-re vonatkozó adóskimutatásig.

²³ A logikusnak tűnő eljárást némiképp problémássá teszi, hogy a folyószámok és a dátumok nem párhuzamosan változnak: azaz olykor magasabb folyószám korábbi dátummal szerepel. Ennek ellenére az iktatószámok nagyságrendileg talán megbízható mutatói az egyes időszakokban kibocsátott adóslevelek számának.

AZ ADÓSLEVELEK FOLYÓSZÁMAINAK NÖVEKEDÉSE A KEZDETEKTŐL 1894-IG

Látható, hogy pénztár a század közepén (az ötvenes–hatvanas években) és a végén (a nyolcvanas–kilencvenes években) adta a legtöbb hitelt: leggyorsabban pedig 1854–1856, illetve 1863–1865 között peregetek a folyószámok, vagyis ezekben az időszakokban vettek fel a legtöbb hitelt a nemesi pénztártól.

Az első – ötvenes évek közepén tapasztalt – hitelezési hullám egybeesik a gabonaárak esésével, majd 1856-ban tapasztalt „rohamos hanyatlásával”.²⁴ A gazdasági nehézségeket tetézte a moratórium²⁵ eltörlése is: „A mily mértékben hanyatlott a magyar földbirtokosok jövedelme, ép oly arányban emelkedtek közterhei, s hogy a válságos helyzetet még inkább nehezítse, 1856-ban megszűnt a moratorium. Nagy csapás volt ez azokra, a kik régi adósságaikat nem törleszthették, mert az éveken át korlátolt, mondhatni kiéhezett tőke annál mohóbban esett neki a földbirtokosnak, a ki a régi kölcsönöket csak uzsora kamat mellett újíthatta meg, mert nem volt forrás, melyből a magyar birtokos meríthetett volna.”²⁶ Ugyancsak ekkor, 1856-ban kezdték meg a földtehermentesítési országos bizottságból létrejött földtehermentesítési igazgatóságok az 5%-os kamatozású, a birodalmi kormány által garantált földtehermentesítési kötvények kiadását. „Ezen kötelezvények árvai, gondnokság alatti, takarékpénztári, egyházi pénzalapi és alapítványi tőkék befektetésére, nemkülönben biztosítékképeni elfogadására alkalmasak és a cs. k. szabad ausztriai nemzeti bankbóli előlegezvények nyeresé tekintetében az álladalmi papirosokkal egyenlőnek tekintendők.”²⁷ Az 1861-es adóslistán nyolc földtehermentesítési államkötelezvényt találunk: öt ezek közül

²⁴ Vargha Gyula: *A magyar hitelügy és hitelintézetek története*. Budapest, 1896. 284.

²⁵ Az úrbéri viszonyok azonnali megszüntetéséről szóló 1848-as törvény a nehéz helyzetbe került birtokosoknak adósságaik törlesztésére határozatlan időtartamú moratóriumot adott. Ez a segítség szűnt meg 1856-ban.

²⁶ Vargha: *A magyar hitelügy*, 285.

²⁷ Az 1854. január 16-i pátens 7. §-át idézi Kovács Edit: *Az úrbéri kármentesítési kötvények tőzsdéi árfolyamának alakulása, 1856–1867*. Agrártörténeti Szemle, 13. évf. (1971) 1–2. sz. 77–85. (Köszönettel tartozom Kövér Györgynek, amiért felhívta a figyelmemet a tanulmányra.)

1855-ös keltezésű (!), a maradék három pedig 1856-os, ezek együtt tehát jelentős szerepet játszottak az ötvenes évek közepén tapasztalt hullám kialakulásában.

Hogyan kerültek földtehermentesítési államkötelezvények a nemesi pénztár adóskimutatására? Először 1856. augusztus 3-i dátummal maradt fenn olyan feljegyzés, amely azoknak a nevét tartalmazza, „akiknek kötelezvényeik földtehermentesítési kötelezvényekkel cseréltettek fel”.²⁸ Eszerint a „nemesi magán tulajdonnál” (azaz a nemesi pénztárban) „Farkas Benjámin Urnak 87. és 146. számú kötelezvényekben foglalt 400 és 144 pengő forintokért adatott 560 ftos állam kötelezvény; Bogyay Lajos Urnak 175. számú kötelezvényében foglalt 300 pengő forintokért adatott 3030 ftos állam kötelezvény; Koltay Etelka asszonyságnak 212. és 213. számú kötelezvényeiben foglalt 500 és 1500 pengő forintokért adatott 400 és 1780 ftos állam kötelezvények.” Ezeken túl számos olyan eset is volt (a fentiek kivül összesen további tizenegy), amelyekben „részént a kincstári ügyvédség, részént az adósok részéről [...] kötelezvények kívántattak állam kötelezvényekkel ki cseréltetni”. Ezeket az eseteket bíróság elé vitték megtárgyalni, de sokan elálltak a követelésüktől.²⁹ Legalábbis ez derül ki Koppány Ferenc két évvel később kelt, 1858. február 1-jei alapítványi gondnoki jelentéséből. Arról van szó, hogy ebben a három esetben a birtokukra felvett hitelt a birtokuk után járó kárpótlással (vagyis a földtehermentesítési kötvényekkel) váltják ki az adósok? Ebben az esetben érthető volna a pénztár válaszmányának aggodalma, amiért a pénztár kasszájába ilyenformán tőkeként bekerülő – elvileg – kamatozó „föld teher mentesítési állam kötelezvények mellett szelvények nem adat[tak]”, ezek a kuponok jogosították volna ugyanis a kötelezvények birtoklóját az azok után járó kamatok felvételére.

Az adósok

A két kimutatásban összesen 186 adós szerepel, ami természetesen nem azt jelenti, hogy ennyi különböző személy vett volna fel hitelt. Az 1861-es lista tanúsága szerint sokan fordultak kétszer vagy többször is segítségért a kasszához. Gyömörey Gáspár gógánfai lakos, táblabíró például hat alkalommal vett fel hitelt a pénztártól: 1833-ban két alkalommal összesen majd 600 forintot, a következő évben 252 forintot, 1835-ben 840 forintot, 1842-ben 574 forinttal, 1851-ben pedig 378 forinttal lett a pénztár adósa. Az adósságok után fizetendő kamatokat a kimutatás szerint 1857-ben törlesztette utoljára (és tartozásait 1894-ig végleg visszafizette). Ugyancsak többszörös hitelfelvevő volt az óhídi táblabíró, Szigethy Dániel, akinek az adósságai örököseire maradtak: 1829-ben kétszer, majd 1832-ben, 1843-ban, végül pedig 1845-ban vett fel, összesen majd 850 forintnyi hitelt.³⁰ Nemcsak ő, de neje, Csillagh Jozefa is adósa volt a pénztárnak: 1861-ben, 1840-ben vett fel hitelt, ráadásul 840 forintnyit, vagyis majd még egyszer annyit, amennyivel férje tartozott az alapnak. „Adóssághalmozó” volt az alszolgabíró, majd másodalispán, neves kaszaházi birtokos, zalabéri Horváth Vilmos is. Ő négyszer (1828, 1834, 1843, 1845) vett fel hitelt a nemesi pénztártól, összesen majdnem 2000 forint értékben. A többszöri hitelfelvétel a későbbiekben sem volt ritka, sőt. 1894-ben kilenc olyan személyt (vagy személyeket, ugyanis egyes esetekben házaspár vagy testvérpárok vettek fel közösen hitel) találunk, akik többször lettek adósai a pénztárnak. Legtöbbször Viosz Lajos andráshidai nemes örökösei szerepelnek (1862-ben, 1865-ben és 1869-ben felvett, összesen valamivel több mint 600 forint hitelük alapján) a listán.

²⁸ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz.

²⁹ Ilyen volt például Szigethy Dániel adóssága, amelyet később örökösei is tovább hordoztak, s melyek államkötelezvényekre való beváltását előbb kérték ugyan, ám végül Szigethy asszonyság a cserétől elállt.

³⁰ Ezekre az adósságokra vonatkozóan lásd még az előző lábjegyzetet.

A többszörösen tartozók mellett a forrás adottságaiból következően az adósok egy másik csoportját is könnyű megragadni. Nevezetesen azokat, akik hosszú ideig nem fizették vissza a felvett hitelt. Az 1861-es listán 108 aktív adósság szerepel, miközben a folyószámozás a 255. sorszámgig jut el. Ez azt jelenti tehát, hogy összesen 255 hitelkiutalás történt, amiből 147-et (vagyis több mint a kiadott hitelek felét) az adósok megtérítettek. A vissza nem fizetett hitelek közül a legrégebbi Novák Ferenc, szentgróti nemes (cs. kir. törvényszéki elnök) 1814 óta fennálló 1260 forintos tartozása volt (aki azonban „csak” a tőke visszatérítésével volt adós, a kamatokat megfizette). 1846 – vagyis az alapszabályok kidolgozása – előttről további 43 adósság szerepel a listán. 1894-re a folyószámozás a 496. számig ért, miközben a listán csak 76 aktív adósság szerepel, azaz az összes kiadott hitelből csak ennyi maradt visszafizetetlenül (s a kiadott pénzeknek majd 85%-a visszakerült a pénztárba). Voltak azonban olyan adósok is, akik már az 1861-es és még a későbbi listán is szerepeltek, összesen heten. 1845 óta tartoztak a pénztárnak (diszeli) Szücs Pál és testvérei (140, illetve 259 ft 2xr), Bogyay Kálmán (1260 ft), 1847 óta öz. Karácsonyi Györgyné (126 ft), illetve Bogyay Kálmán egy másik alkalommal felvett tőkével (630 ft), 1852 és 1857 óta pedig Mezriczky József és társai (600 ft) és öz. Csontos Pálné (1050 ft). Bogyay többszörösen volt „régí adós”, valójában azonban nem maga tartozott, hanem szüleitől örökölte az adósságot: az 1894-ben feljegyzett adóslevélszám egyezik azzal, amely az 1861-es listán még „Bogyay Pál úr és neje Bogyay Teréz asszonyság” nevére szólt. Mezriczky József és társai esetében 1861-ben még „Mezriczky József és Tuchen József Kővágóörsi megbízottak” voltak az adósok, vélhetően tehát nem a személyeket, hanem a községet terhelő adósságról van szó a későbbi esetben is. Öz. Csontos Pálné ugyancsak örökölte az adósságot, mégpedig a férjétől. További kutatások során érdemes lenne a listán különféle okokból „különös” esetek egyéni vizsgálatát elvégezni.

Fontos és érdekes volna azt is megvizsgálni, hogy jellemzően mekkora hitelt vettek fel a nemesi pénztártól a kérelmezők: inkább a mindennapi szükségletek kielégítéséhez igényeltek kisebb összegeket, vagy éppen olyankor kértek segítséget, ha nagyobb beruházásba fogtak. Ilyen vizsgálatra azonban a forrás sajnálatos módon alkalmatlan, hiszen csak az aktív adósságokat tartalmazza (vagyis nem nyújt képet azokról, akik az összeírások idejére már rendezték tartozásaikat). A hiányt valamelyest pótolhatják azok az iratanyagban fennmaradt kérelmek, amelyek részletes(ebb) indoklást is tartalmaznak.

Ns. Hajgató István nagykutatási földműves birtokos 1866-ban fordult hitelkérelmével a pénztárhoz, hogy birtokvásárlásra fordított kiadásaihoz kérjen 200 forint segítséget. A „helyi viszonyainkhoz képest kisebb mértékű” befektetéshez ugyan elsősorban saját forrásait használja fel, „s a kifizetetlenül maradt hátralékok kielégítését csak a mostoha időjárás okozta terméketlenség hátráltatja”, a pénztártól várt segítséggel igyekszik biztosítani a fizetéseketlenség elkerülését.³¹ Kustán János sándorházi nemes néhány évvel korábban, 1860-ban fordult segítségért a nemesi pénztárhoz, az évben ugyanis „a Sándorházi helységnek nagyobb része tűzlángok martaléka lett”, a tűz felemésztette Kustán házát és gazdasági épületeit. A kapott hitel segítségével vissza tudta építeni az elpusztult épületeket, ám 1865-ben „a sors keze egy újabb szerencsétlenséggel látogatta meg”, háza, gazdasági eszközei, bútorai, de még ruhái is egy újabb tűznek estek áldozatul. Kérelmében újabb segítyt nem, de a korábbi hitel kétévi kamatának elengedését kéri a pénztár választmányától.³² Utolsó példaként Böcskei János sőjtöri lakos kérelmét emelem ki, már csak azért is, mert az ő adóssága az 1894-es összeírásakor még aktív volt. Böcskei János és neje, Csicsor Juli

³¹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. II. doboz 1866.8.13. 21. sz.

³² ZML: A nemesi alapítványok iratai. II. doboz 1866.4.2. 18. sz.

söjtöri lakosok³³ 1885-ben fordultak kérelmükkel a nemesi pénztár választmányához. Esetük – talán – nem mindennapi. Ahogy kérvényükben írják, 1872-ben ingatlant vásároltak Lénárt Tamás söjtöri birtokostól, s az ingatlan átírásával a „tek. nemesi pénztárnak rajta fekvő 2000 ftja is átvitetett”.³⁴ Évekkel később azonban néhai Léránt Tamás ingatlanai bírói árverésre kerültek, s ekkor derült ki, hogy a Böcskeiek által megvett birtokot fizetetlen kamatok terhelték, ami miatt az általuk már teljes egészében kifizetett szőlőbirtok kereset alá került. Böcskeiek a kereset jogosságát nem vitatva nem az adósság elengedését kérték, hanem 420 forint hitel kiadását, hogy a fennálló kamattartozást és a per költségeit kifizethessék. Egyben megígérték azt is, hogy „az előírt 5% kamatokat, de magát a tőkét is fél évenként” törleszteni fogják – s ígéretüket meg is tartották; az 1894-es kimutatás szerint legalábbis összesen egy évi, vagyis 21 forint tartozásuk volt.

A bemutatott példák „általános esetek” (vagy legalábbis a hasonló ügyek számából ítélve annak tűnnek): néhány száz forintos hitelkérelmek, többé-kevésbé hétköznapi élethelyzetekben. Ezek mellett talán érdemes a listákon feltűnő legmagasabb hitelek felvevőire is röviden kitérni. Kiemelkedően magasnak a 4000 o. é. feletti hiteleket tekintettem, 1861-ben ilyen volt Hertelendy Borbála özv. Töreký Ferencné 1855-ben felvett 4620 forintos hitelle és zalabéri Horváth Franciska ugyancsak 1855 óta fennálló tartozása 6825 forintról. Mindketten 1859-ben fizettek utoljára kamatot. 1894-ben 4000 forinttal tartozott a pénztárnak Dervarics János (1883) és Boldogfa község (1892); 5000 forinttal Háy Sándorné (1886) és Forintos Kálmán (1889), 5233 forinttal Smodics Elek és neje (1883), Lanyi Kálmán 8000 forinttal, de ő csak a tőke visszafizetésével volt adós, míg a többieknek kamatfizetési elmaradásuk is volt. A legnagyobb adós pedig maga Zala megye közönsége volt (1892) 30 000 forintos tartozással.

Az természetesen nyilvánvaló, hogy az adóskimutatások alapján nem ismerhetjük a nemesi pénztár valaha volt összes adását, hiszen mindazok, akik a felvett hitelt az összeírásokig törlesztették, ismeretlenek maradnak számunkra. Ennek ellenére mégsem tűnik haszontalannak, ha a listán szereplőket nemcsak a fenti módon, vagyis különböző szempontok szerint egyénenként vesszük szemügyre, hanem egységként kezelve is vetünk rájuk egy rövid pillantást. Vajon mennyiben lépett túl rendies gyökerein a nemesi pénztár az első alapszabály kiadását követő fél évszázadban?

Az 1846-os alapszabály értelmében hitelt felvenni „nemesi ingatlan birtokra” lehetett, illetve megyei nemesek „polgári fekvő birtokra” is terhelhették az adósságot, de a „költsönt vevők csak megyei birtokosok” lehettek.³⁵ Az 1881-es alapszabály a pénztár célját ugyan „a nemességnek adandó kölcsönök”-ben határozza meg, a kölcsönzés gyakorlati kérdései kapcsán azonban mindössze annyit rögzít, hogy „kölcsönök csak földbirtokra” adhatók, nem teszi kritériummá, hogy a hitel biztosítésként szolgáló földbirtoknak nemesi jószágnak kell lennie.³⁶ Adódik a kérdés, hogy ha elméletileg megszűnt a nemesek kizárólagos joga a

³³ Zala megye nemesi katasztereiben (1790, 1829, 1845) – amelyek online is elérhetők: <http://www.zml.hu/adatbazisok/nemesi.kataszter/bevezeto.php> – sem Söjtörön, sem a megye többi településén nem találtam Böcskei (Böcskey) vezetéknévű nemes birtokost.

³⁴ ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz. 12. sz.

³⁵ Lásd a 10. lábjegyzetet.

³⁶ Ennek azonban ellentmond egy 1882 decemberében az új alapszabály minisztériumi ellenjegyzése után kelt választmányi levél szövege, amely szerint: „...a Nemesi magán tulajdont képező tőke öszszegnek kizárólag az a rendeltetése, hogy a szükségét szenvedett megyei nemeseket – ennek kölcsönzésével – segély nyujtassék”. ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, A zala megyei Nemesi Pt. választmánya kiküldött bizottságának levele a Nemesi Pt. és ezen alapítványi választ-

pénztárból való hitelfelvételre, ez vajon azt is jelentette-e, hogy – rendi értelemben – valóban kiszélesedett a sikeres kérelmezők köre.

Azok egyszeri számbavételével, akik többszörösen tartoztak a pénztárnak, a két adóslista közel azonos számú adóst tartalmaz (az 1861-es 69-et, az 1894-es 61-et). Ezek között a korábbi listán egy, a későbbin három község szerepel, a többi magánszemély, akik visszakereshetők Zala megye nemesi összeírásaiban. Ám már első ránézésre is szembetűnő az a különbség a két lista között, hogy női neveket a korábbi csak elvétve tartalmaz, ezzel szemben az 1894-esen több mint féltucatnyi nő található.³⁷ Kérdés persze, hogy mit jelent a női hitelfelvevők számának megszorodása: valóban női pénzkezelőkről van szó, vagy – amint az a fentebb már előkerült Szigethy-féle tartozás esetén gyanítható – férj és feleség közös tartozása áll a háttérben, esetleg – erre utal néhány özvegy jelenléte – a férj elhunytá után az asszonyok örökölték annak tartozását is. Ha kételyektől mentes magyarázatot nem is sikerül adni a változásra, annak megfigyelése önmagában is fontos lehet. Mindenesetre nemcsak a nemek dimenziójában, hanem a társadalmi állást tekintve is úgy tűnik, hogy a nemesi alap „befogadóbbá” vált. A korábban készített listán is találhatók olyan személyek, akik nem szerepeltek a nemesi összeírások egyikében sem, ezek többségéről ennek ellenére joggal feltételezhető, hogy nemes volt.³⁸ A későbbi listán azonban ugrásszerűen megnő a kataszterek segítségével nem azonosítható nevek száma. Nyilvánvalóan ezek között is vannak olyanok, akik nemesek voltak, az arányok megváltozása azonban szembeötlő.

A nemesi pénztár a hitelezés mellett a kezdetektől fogva adott közhasznú és jótékony adományokat is. A pénztár működésének átalakulását e vissza nem térítendő támogatások jellegének változása is tükrözi. Az adományokról az 1825 és 1855 közötti időszakra vonatkozóan egy kivonatos kimutatás,³⁹ az 1873 és 1901 közötti periódusról pedig teljes lista áll rendelkezésünkre.⁴⁰ A pénztár hitelezési gyakorlatában a század során lezajlott változással párhuzamosan, a két kimutatás összevetése alapján egyértelmű változás látszik az adományok jellegében is. A korábbi időszakban a legtöbb jótékony kiadás valójában közcélokat szolgált: a pénztár több alkalommal is kisebb-nagyobb összegeket áldozott tisztújításhoz vagy a megyei közgyűléshez szükséges terem berendezésére, hozzájárult a gyámi bírák, a levéltári lajstromozó, a táblabírák, a megyei orvos, a gyámi választmányi jegyző fizetéséhez, jutalmat adott a megyében garázdálkodó gonosztevők ellen hatékonyan fellépőknek. Közcélokat szolgált a városi toronyóra megjavítására, a parkosításra, a közvilágításra vagy éppen a Ludovica és a Nemzeti Múzeum építésére fordított összeg is. Valódi jótékony célra kevesebbet fordítottak, bár adtak pénzt a dunai árvízkárosultaknak és a megyében élő éhe-

mány felügyelete alatt álló egyéb magánalapítványokat illető tőke összegek kamatlábainak leszállítása eránt az 1882. dec. 14-én 7. sz. alatt hozott végzés következtében.

³⁷ A kataszterben való visszakeresés során ez problémát jelent, különösen abban az esetben, ha nem férjezett (vagy férjezett, de ezt nem jelző formájú) névről van szó.

³⁸ Kökénymindszenti Nemes Nagy Mihály, Szigethy Lajos, Zalabéri Horváth Eduárd neve például egyik összeírásban sem szerepel, vélhetően mégis mindannyian nemesek. Fiáth János úgyszintén nincs benne Zala megye nemesi katasztereiben. Vajon a Fejér megyében törzsökös Fiáth család sarja birtokos volt Zala megyében, vagy esetleg más megyében fekvő birtoka után vehette fel az 1260 forintos hitelt?

³⁹ Kivonata azon összegeknek, melyek a Zalai Nemességnek magán alapítványából a rendes kiadásokon kívül különbbféle célokra a számadások szerint 1825^k évtől 1855^k év végéig ki fizetettek. ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz.

⁴⁰ Az adományokat 1873. április 3-tól 1901. november 13-ig közli: Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története*, id. mű.

zőknek is. A kiadások további markáns csoportját jelentették az uralkodó látogatásának előkészítésére, I. Ferenc vagy éppenséggel Deák Antal, a megye első alispánjának gyászmiséjére adott felajánlások. Ezek a kiadástípusok a későbbi kimutatásban is megkülönböztethetők, arányaik azonban egészen másként alakulnak. A század utolsó harmadában évente átlagosan 3000–5000 forintnyi összes jótékony és közhasznú adományból a fenti értelemben vett közcélokra (vagyis városépítészeti–szépítészeti beruházásokra vagy közhivatalok ellátóinak támogatására) a pénztár gyakorlatilag nem adott támogatást. S bár V. Ferdinánd és Deák Ferenc gyászmiséjére ugyan adakozott a pénztár, az efféle „reprezentatív nyilvánosságot” tápláló csatornák is beszűkülni látszanak. A korábbiaknál sokkal nagyobb hangsúly került viszont a különféle egyesületek támogatására mind megyei, mind országos szinten, valamint tanulói ösztöndíjak és különféle segélyek juttatására, illetve egyéb tudományos és kulturális célokra.

A pénztár jótékony tevékenysége mindenkor a társadalom igényeire adott válasz, s ez az igény az idő során megváltozott. A század első harmadában a közfeladatok ellátásának biztosítása több szinten is akadozott, s a közbiztonság fenntartásához éppúgy nagy segítséget jelentett a pénztártól kapott támogatás, mint a megyei közszolgák fizetésének kiegészítésében. A közigazgatási bürokrácia fokozatos kiépülése és megszilárdulása a század végére jobbra kiiktatta ezt az igényt, amely helyébe így a mind erősebben szerveződő civil – polgári – mozgalmak (egyesületek, kaszinók, segélyegyletek, alapítványok) igényei léphettek. A pénztárnak ez a funkcióváltása a rendiből modernné válás folyamatának egy újabb aspektusa.

Összefoglalás

Dolgozatomban a zalai nemes felkelő seregek kasszájából alakult nemesi pénztár felállításának körülményeit és a pénztár működésének majd egy évszázadnyi periódusát vizsgáltam a pénztár közvetlen irányítását végző alapítványi választmány tagjainak összetételét, valamint a pénztár két különböző időpontban (1861, 1894) felvett adóslistáját elemezve.

Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy mennyiben vált a rendi körülmények között született intézmény modern hitelintézetté. A kérdésre az első vizsgálatok alapján adott válasz természetszerűleg nem lehet teljes és végleges. Az eddigiek alapján azonban megállapítható, hogy a pénztár vezető testületében az egész korszakban a nemesi háttérű, megyei szinten ismert és a közélet más területein is aktív férfiak domináltak, ebben a tekintetben lényegi változás gyakorlatilag nem történt a pénztár felállítása óta. A másik oldalon viszont, a pénztár „használói”, vagyis az adósok és a támogatásban részesülők oldalán jól kitapintható elmozdulás következett be, amennyiben a kezdetben rendi kötöttségei miatt csupán szűk kör számára nyitott pénztár a század végére a nem nemesek, sőt a nők számára is mindinkább elérhető vált, illetve a pénztár által adott jótékony támogatások kedvezményezettjeinek köre is a kor igényeinek megfelelően változott, s tolódott a közszféra felől a civil társadalom irányába.

ZSUZSANNA KISS

The Noble's Bank of Zala County – the Birth of a Credit Institution

The paper focuses on the founding of the noble's bank, financed from the cash reserves of the rebel army of noblemen from Zala county, and the nearly century-long operation of the institution. By analyzing the composition of the foundation board directly governing the bank as well as the the credit registries from the years 1861 and 1894, we can follow the transformation of the credit institution founded in a feudal environment. The results seem to suggest that this modernization process was rather ambiguous. While there were no changes in the composition of the governing and decision-making body of the bank, that is, in this sense the institution preserved its feudal character, on the “demand side”, as far as the customers were concerned there were obvious differences. The bank, which in the beginning had been open to but a chosen circle due to its feudal bonds, had become more and more available to the non-nobility and even women by the end of the century. The the composition of the beneficiaries of the charitable donations given by the bank also changed as the focus had moved away from the public sector towards civil society.

Feljegyzése A' Zalai Összes Nemesség magántulajdonát illető adóseveleknek és azoktól járó s' hátralévő kamatoknak (1861)

Adóslévél száma	Neve az adósnak	Adóslévél kelte	A tőke osztrák értékben		Évi kamat osztrák értékben		Lefizetett kamat	Fizetetlen kamat osztrák értékben	
			Kamatláb	f	x	f	x	Hány év	f
2	Novák Ferenc cs.kir.törvényszéki elnök úr	1814.09.07.	6%	1260	-	75	60	1860.09.07.	-
16	Stefánics József úr örökösei	1819.08.6.		504	-	30	24	1857.08.09.	3
17	Koppányi Ferenc	1819.12.20.		252	-	15	12	1860.12.20.	-
21	Keönczeöly Ferenc úr örökösei	1822.10.09.		126	-	7	56	1854.10.19.	6
47	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1828.02.01.		840	-	50	40	1859.02.01.	1
58	Szigethy Dániel úr örökösei	1829.01.04.		105	-	6	30	1859.01.04.	1
64	Szigethy Dániel úr örökösei	1829.01.16.		105	-	6	30	1859.01.16.	1
63	Ethényi Josefa, Varga Lajosné asz-szonyság	1829.03.01.		336	-	20	16	1856.03.01.	4
68	Szentgyörgyi Horváth Pál úr	1830.02.24.		420	-	25	20	1860.02.24.	-
75	Kisfaludy Sándor úr örökösei	1831.06.01.		840	-	50	40	1860.06.01.	-
79	Zakáll György úr	1832.01.16.		108	78	6	68	1860.01.16.	-
82	Szigethy Dániel úr örökösei	1832.11.29.		420	-	25	20	1859.11.29.	1
91	Gyömöreý Gáspár úr	1833.07.09.		420	-	25	20	1857.07.09.	3
92	Gyömöreý Gáspár úr	1833.10.23.		168	-	10	8	1857.10.23.	3
96	Gyömöreý Gáspár úr	1834.01.09.		252	-	15	12	1858.01.09.	2
101	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1834.04.01.		420	-	25	20	1859.04.01.	1
107	Zalabéri Horváth Eduárd úr örökö-sei	1835.03.10.		2531	30	151	87	1860.03.10.	-
109	Gyömöreý Gáspár úr	1835.04.05.		840	-	50	40	1857.04.05.	3
126	Marton György úr örökösei	1835.06.23.		831	60	49	90	1859.06.23.	1
125	Koppány Ferenc	1835.06.23.		1680	-	100	80	1859.06.23.	1
113	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1835.11.20.		630	-	37	48	1860.11.20.	-
114	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1836.01.15.		105	-	6	30	1861.01.10.	-
121	Hethéssy Péter úr	1836.08.16.		966	-	57	96	1859.08.16.	1
122	Hethéssy Péter úr	1836.08.16.		966	-	57	96	1859.08.16.	1

129	Csányi Istvánó asszonyság örökösei	1839.09.09.		1260	-		75	60	1857.09.09.	3	226	80
130	Csillagh Josefa, Szigethy Dánielnő asszonyság örökösei	1840.03.15.		840	-		50	40	1859.03.19.	1	50	40
135	Thassy Gábor úr örökösei	1841.08.03.		252	-		15	12	1856.08.03.	4	60	48
136	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1841.11.09.		315	-		18	90	1860.11.09.	-	-	-
138	Farkas Franciska, Gaál Károlynő asszonyság	1842.01.24.		630	-		37	80	1860.01.16.	-	-	-
137	Gyömöreý Gáspár úr	1842.02.04.		574	56		34	47 5/10	1858.02.04.	2	68	95
141	Viasz Imre úr örökösei	1842.06.16.		1066	80		63	97	1858.06.16.	2	127	94
142	Farkas Franciska, Gaál Károlynő asszonyság	1842.08.15.		420	-		25	20	1859.08.15.	1	25	20
165	Szigethy Dániel úr örökösei	1843.03.15.		100	80		6	5	1859.03.15.	1	6	5
162	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1843.04.01.		504	-		30	24	1859.04.01.	1	30	24
154	Farkas Juliánna, Gombossynó asszonyság örökösei	1844.10.13.		525	-		31	50	1859.10.31.	1	31	50
155	Farkas András úr	1844.12.28.		420	-		25	20	1859.12.28.	1	25	20
166	Szigethy Dániel úr örökösei	1845.03.15.		112	89 5/10		6	77 5/10	1859.03.15.	1	6	77 5/10
156	Farkas Juliánna, Gombossynó asszonyság örökösei	1845.06.10.		525	-		31	50	1859.06.10.	1	31	50
160	Bogyay Pál úr és neje Bogyay Teréz asszonyság	1845.07.28.		1260	-		75	60	1859.12.28.	1	75	60
163	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1845.07.30.		210	-		12	60	1859.07.30.	1	12	60
167	Diszeli Szűcs Pál úr és testvérei	1845.09.12.		420	-		25	20	1856.09.12.	4	100	80
169	Diszeli Szűcs Pál úr és testvérei	1845.11.12.		420	-		25	20	1856.11.12.	4	100	80
171	Baranyay József úr örökösei	1845.11.17.		1050	-		63	-	1859.11.17.	1	63	-
172	Farkas András úr	1845.12.31.		630	-		37	80	1859.12.31.	1	37	80
177	Sááry Gergely úr	1846.11.11.		1050	-		63	-	1857.03.11.	3	189	-
176	Novák Ferenc cs.kir.törvéyszéki elnök úr	1846.11.14.		1050	-		63	-	1859.11.14.	1	63	-
178	Deák Lajos úr	1847.02.25.		367	50		22	5	1858.08.25.	2	44	10

179	özvegy Botka Jánosnő asszonyság és fia, Botka Mihály úr	1847.02.25.		1260	-	75	60	1860.02.25.	-	-	-
180	Fiáth János úr örökösei	1847.02.26.		1260	-	75	60	1860.02.26.	-	-	-
181	Farkas János úr örökösei	1847.02.27.		630	-	37	50	1860.02.27.	-	-	-
185	Sááry Pál úr	1847.02.27.		745	50	44	73	1858.02.28.	2	89	46
182	Karácsony Györgyné Gáál Anna asszonyság	1847.02.28.		126	-	7	56	1859.02.28.	1	7	56
183	Bogyay Pál úr és neje, Bogyay Teréz asszonyság	1847.03.01.		630	-	37	80	1859.11.30	1	37	80
184	Viasz Imre úr örökösei	1847.03.02.		1050	-	63	-	1859.03.02.	1	63	-
186	Bessenyei Barnabás úr és neje, Kovács Teresia asszonyság	1847.04.20.		1680	-	100	80	1858.04.20.	2	201	60
189	Málcs Rozália, Sümeghy nő (Sümeghy Józsefné) asszonyság örökösei	1847.09.01.		840	-	50	40	1859.03.09.	1	50	40
191	Tuboly Gáspár úr	1850.11.09.		1050	-	63	-	1860.03.09.	-	-	-
192	Szládovics Borbála, Csértán Sándornő asszonyság	1850.11.27.		1575	-	94	50	1859.03.09.	1	94	50
193	Viasz Imre úr örökösei	1851.02.03.		472	50	28	35	1860.02.03.	-	-	-
197	Bogyay Antal úr	1851.02.12.		3780	-	226	80	1859.08.12.	1	226	80
195	Karácson Józsefnő, Barcza Klára asszonyság	1851.02.15		525	-	31	50	1860.02.15.	-	-	-
198	Barcza János úr	1851.08.07.		1050	-	63	80	1860.03.07.	-	-	-
201	Pillich Mária özvegy Tornyos Ferencznő asszonyság	1851.08.22.		210	-	12	60	1860.08.22.	-	-	-
199	Gyömörey Gáspár úr	1851.08.25.		378	-	22	68	1857.08.25.	3	68	4
205	Gáál József úr	1852.01.15.		1050	-	63	-	1860.01.15.	-	-	-
207	Megyessy Alajos úr	1852.02.04.		210	-	12	60	1860.02.04.	-	-	-
206	Mezritzky József és Tuchen József Kővágóörsi megbízottak	1852.02.04.		1050	-	63	-	1860.02.04.	-	-	-
208	Egerváry Lajos úr örökösei	1852.03.07.		1680	-	100	80	1860.11.07.	-	-	-
209	Oszterhueber Magdolna és fia, Hertelendy László úr	1852.08.02.		1827	-	109	62	1860.08.02.	-	-	-

210	Tuboly Farkas úr örökösei	1852.11.25.		525	-	31	50	1859.03.23.	1	31	50
211	Koltay Etelka özvegy Bogtay Ignác-ó asszonyság	1853.02.14.		1050	-	63	-	1859.11.26.	1	63	-
215	Kéthelyi Ferenc úr örökösei	1854.06.21.		109	20	6	55	1859.06.22.	1	6	55
226	Rajky Zsigmond úr	1855.03.08.		1575	-	94	50	1859.03.08.	1	94	50
218	Lövői Simon János és neje, Nagy Örszébet asszonyság	1855.03.11.		840	-	50	40	1860.03.08.	-	-	-
220	Kókényes Mindszenti Nemes Nagy Mihály	1855.03.12.		210	210	12	60	1860.10.12.	-	-	-
219	Thassy Lajos úr	1855.03.12.		1050	-	63	-	1860.03.12.	-	-	-
216	Mezriczky Péter úr	1855.03.13.		630	-	37	80	1860.09.13.	-	-	-
221	Tuboly Gáspár úr	1855.03.15.		525	-	31	50	1860.11.15.	-	-	-
222	Ebergényi Victor úr	1855.03.19.		525	-	31	50	1859.03.19.	1	31	50
223	Zalabéri Horváth Franciska asszonyság	1855.03.24.		6825	-	409	50	1859.03.24.	1	409	50
224	Bezerédy Ignác cs.k.udvari tanácsos úr	1855.08.16.		1050	-	63	-	1860.08.16.	-	-	-
225	Hertelendy Borbála özvegy Tőreky Ferenc-ó asszonyság	1855.09.02.		4620	-	277	20	1859.09.02.	1	277	20
231	Földthermentesítési államkötelez-vény 256.	1855.11.01.	5f	420	-	21	-	1860.10.31.	-	-	-
234	Földthermentesítési államkötelez-vény 396.	1855.11.01.	5f	588	-	29	40	1860.10.31.	-	-	-
232	Földthermentesítési állam kötelez-vény 257.	1855.11.01.	5f	1869	-	93	45	1860.10.31.	-	-	-
230	Földthermentesítési állam kötelez-vény 357.	1855.11.01.	5f	3181	-	159	7 5,10	1860.10.31.	-	-	-
255	Földthermentesítési állam kötelez-vény 2413.	1855.11.01.	5f	8589	-	429	45	1860.10.31.	-	-	-
254	Földthermentesítési állam kötelez-vény 692.	1856.03.01.	5f	336	-	16	80	1860.10.31.	-	-	-
256	Földthermentesítési államkötelez-vény 850.	1856.03.01.	5f	1522	50	76	12 5/10	1860.10.31.	-	-	-

253	Földtherementesi-tési államkötelez- vény 822.	1856.03.01.	5f		7381	50	369	7 5,10	1860.10.31.	-	-	-
233	Bezerédy Ignác cs.k.udvari tanácsos úr	1856.06.05.	6f		1050	-	63	-	1860.12.05.	-	-	-
235	Csillagh Lajos úr örökösei	1856.11.13.	6f		630	-	37	80	1859.11.13.	1	37	50
237	Agoston József úr	1856.12.23.			1932	-	115	92	1860.12.23.	-	-	-
248	Thassy Lajos úr	1857.02.12.			1050	-	63	-	1860.02.12.	-	-	-
246	Széll József úr és neje, Berta Juliánna asszonyság	1857.02.19.			1680	-	100	80	1860.08.19.	-	-	-
247	Csontos Pál úr	1857.02.22.			1050	-	63	-	1860.08.22.	-	-	-
257	Csillagh Gyula úr	1858.07.15.	6f		315	-	18	90	1859.07.15.	1	18	90
262	Hertelendy Kálmán úr	1858.09.23.			2100	-	126	-	1859.09.23.	1	126	-
263	Nagy Pál úr és neje, Simon Anna asszonyság	1859.01.03.			1500	-	90	-	1860.01.03.	-	-	-
264	Nagy Pál úr és neje, Simon Anna asszonyság	1859.02.14.			300	-	18	-	1860.02.14.	-	-	-
265	Gombossy János úr	1859.06.30.			800	-	48	-	1860.06.30.	-	-	-
269	Hetyey Károly úr	1860.02.18.			500	-	30	-				
270	Hetyey Károly úr	1860.03.15.			500	-	30	-				
271	Szigethy Lajos úr	1860.03.19.			540	-	32	24				
272	Farkas Franciska és leánya Gáál Mathild asszonyságok	1860.08.26.			2000	-	120	-				
273	Mezriczky Péter úr	1860.11.30.			400	-	24	-				
274	Sándorházi Nemes Egyed Menyhárt	1860.12.19.			200	-	12	-				
275	Sándorházi Nemes Egyed Menyhárt	1860.12.19.			200	-	12	-				
			Összesen		112377	43 5/10	6503	43 5/10			4197	36 5/10

Számadási kivonat a nemesi magán alapítványról készített 1894. évi gondnoki számadásból

			A tőke az év kezdetén osztórák ér- tékben	tartozás								törlesztés						hátralék				
				kamatláb	f	x	múlt évi kamat hátralék	f	kr	f	kr	foljótóke évi illeték	f	kr	összesen	f	kr	kamatokban	f	kr	tőkéken	
főkv. lapsz.	Adós neve	kötelezvény kele																				
160	Bogvay Kálmán	1845.VII.28.		5	1260		63		63		1386				63		63		63		1260	
167	Szücs Pál és testvérei	1845.IX.12.		5	140		29	16	7	176	16							36	16	140		
169	Szücs Pál és testvérei	1845.IX.12.		5	259	2	178	82	12	95	450	79						191	77	259	2	
	özv. Karácsonyi																					
182	Györgyné	1847.II.28.		5	126		3	15	6	30	135	45						9	45	126		
183	Bogvay Kálmán	1847.III.1.		5	630		31	50	31	50	693				31	50	31	50	31	50	630	
	Mezriczky József és																					
206	társai	1852.II.4.		5	600		45	30	30		750				60		60		15	30	600	
247	özv. Csontos Pálné	1857.II.22.		5	1050		52	50	52	50	1155				52	50	52	50	52	50	1050	
285	Viosz Lajos örökösei	1862.X.28.		5	250		25		12	50	281	25			12	50	12	50	25		250	
287	Viosz Lajos örökösei	1863.X.28.		5	650		65		32	50	742	10			32	50	32	50	65		650	
288	Baranyay Franciska	1863.IV.24.		5	1000		25		50		1125							75		1000		
295	Thorday János	1864.XII.27.		5	250		12	50	12	50	275				12	50	12	50	12	50	250	
298	Nagy Károly és neje	1865.V.9.		5	200		10		10		220							20		200		
302	Nagy Károly és neje	1865.VI.28.		5	300		15		15		330							30		300		
311	Jankó József	1865.II.18.		5	1788	46	89	42	89	42	1967	30			89	42	89	42	89	42	1788	46
325	Marton Pál	1865.XII.7.		5	277		13	85	13	85	304	70						27	70	277		
327	Viosz Lajos örökösei	1865.XII.7.		5	138	50	13	86	6	93	155	82			6	93	6	93	13	86	138	50
	Tamasics Imre örökö- sei																					
329		1869.X.5.		5	300		30		15		345				30		30		15		300	

[illegible]

450	Háry József	1889.IV.15.	5	3000		150		150		150		3300				225		225		75		3000
452	Jakabffy Gergely	1889.IV.15.	5	250								50								12	50	250
453	Kámán János	1889.IV.15.	5	450		40	48	22	?			510	93			45		45		17	98	450
454	Háry István és neje	1889.IV.15.	5	350		29	91	17	5	397	41					12	41	12	41	35		350
455	Hölczl Anna	1889.IV.29.	5	200		16	72	10	35	227	7									26	72	200
456	Tuboly Zsigmond	1889.IV.20.	5	1000		50		50		1100						50		50		50		1000
462	Forintos Kálmán	1889.XII.12.	5	5000		760	42	250		6010	42					510	42	510	42	500		5000
465	Smoldics István	1890.VIII.16.	5	260		30	91	13		303	86					13		13		30	91	260
466	Bujtás János	1890.IX.15.	5	400				20		420										20		400
469	Baranyay Luíza	1891.X.22.	5	1300		143	52	65		1508	52									208	52	1300
470	Kardos József	1891.XI.14.	5	820				41		861						41		41				820
471	Horváth István	1891.XI.14.	5	250					12	50	262	50				12	50	12	50			250
472	Vizsi Anna	1891.XI.14.	5	1100						55		1155						55				1100
473	Zala vármegye közön- séje	1892.VI.1.	5	0		125				1500		32625				875		875		750		30000
474	Farkas Péter és Ferenc	1892.I.1.	5	1087	50	27	20	54	40	1162	23					54	40	54	40	27	20	1087 50
475	özv. Kerkápoly Mórné	1892.VIII.15.	5	3000		56	25	150		3206	25					150		150		5625		3000
476	özv. Csupor Endréné	1892.VIII.10.	5	900		63	75	45		1007	87					45		45		63	75	900
477	Regálé kötvények	1891.XII.13.	5	1250		138	37	276	75	1526	74					276	74	276	74	138	37	1250
478	Regálé kötvények	1891.XII.13.	5	4900						4900												4900
479	Németh Menyhárt	1892.XI.15.	5	1000				50		1050						50		50				1000
480	Boldogfa község	1892.XI.30.	5	4000		216	68	197	28	4336	88	76				216	68	216	68	197	28	3924
486	Császár Pál	1893.VIII.1	5	300		6	25	15		321	25					21	25	21	25			300
487	Primmisa Ferenc	1893.VIII.1	5	250		5	21	12	50	267	71					5	21	5	21	12	50	250
488	Radics József	1893.VIII.1	5	200						210						10		10				200
489	Győre Dömök Ferencné	1893.VIII.1	5	450		9	38	22	50	481	88					31	88	31	88			450
490	Bessenyő község	1893.VIII.15.	5	2000		37	50	100		2137	50	100				137	50	237	50			1900
	Horváth Józsefné K.																					
491	Örzse	1893.VIII.15.	5	350		2	70	17		369	70					19	70	19	70			350
492	Lanyi Kálmán	1893.XI.26.	5	8000		33	34	370		8433	34	600				433	34	1033	34			7400
495	Nagy Ferenc és neje	1893.XI.15.	5	500		3	15	25		528	15					28	15	28	15			500

[illegible]